

ULUSAL DİL İNŞASI SÜRECİNDE ÖZ TÜRKÇE İLK ROMAN: SAVAŞTAN BARIŞA

During the Process of Construction of National Language the First Pure Turkish Novel: Savaştan Barışa

Betül BÜLBÜL OĞUZ*

Gazi Türkiyat, Bahar 2019/24: 141-150

Öz: 1932 yılında Atatürk'ün Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasına öncülük etmesi; bir ulus-devlet politikası ile Öz Türkçe veyahut Öz Türkçeye uygun yeni kelimelerin türetilmesini ve bu kelimelerin yaygınlaştırılmasını da başlatmıştır. Bu süreçte ele alınan dil politikalarının en büyük destekçileri, devrin aydın, akademisyen ve edebiyatçı kimlikleri ile öne çıkan kişileridir.

Atatürk devri dil politikalarının öz Türkçeleşme yolunda ilginç bir örneği, Vâla Nureddin ve eşi Çürüksulu Meziyet'in "1934 Dil Bayramı'na Armağan" olarak sunduğu "Savaştan Barışa" isimli romandır. Eserin yazarları romanı; "Kendi çeşidinde şimdilik ilk okuş" olarak tanımlamakta ve romanda "bir tek yabancı söz" kullanmadıklarını ve romanın "su katılmamış Türk" olduğunu iddia etmektedirler. Romanın dili oluşturulurken; Tarama Dergisinde yer alan kelimelerden ve Türk dilinin lehçelerinden faydalandığı belirtilmektedir. Yazarlar kendileri tarafından uydurulmuş yeni sözcüklere de romanda yer vermiştir. Dönemin ölçünlü Türkçesinin dışında kalan ve yazarların kendi teklifi olan sözcükler eserin sonunda; "Kullandığımız Yeni Öz Türkçe Sözcükler" başlığı altında bir sözlükçede toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vâla Nureddin, Türk Dil Kurumu, Savaştan Barışa, Öz Türkçe

Abstract: During this process, in the 1932, Atatürk supported the establishment of Turkish Language Institution, and shortly after then Language Congresses were commenced. Under the nation-state policy, this was the beginning of the invention of Pure Turkish words and/or new words appropriate to Pure Turkish and popularizing of those words. Also, in this process, it was frequently emphasized that Turkish must be saved from the enslavement of Western or Eastern languages and the major supporters of the language policies were the intellectuals, academicians and literary people of the period.

During Atatürk period, one of the most interesting and important works written under the Pure Turkish language policies was Vala Nureddin and his wife Çürüksulu Meziyet's novel Savaştan Barışa ("From War to Peace") which was introduced as "a present to 1934 Language Festival." The authors defined the novel as "now the first okuş [novel] in its own kind" and claimed that they had not used "any foreign words" and it was "pure and simple Turkish." While forming the language of the novel, they stated that they used the words from "TaramaDergisi" (Examining Journal) and from the dialects of Turkish language. At the same time, they used some new words that they invented. At the end of the novel, they constituted a glossary, named "New Pure Turkish Words We Used" consisting of the words that stay out of the standard Turkish language of the period. And the new words they offered in the glossary were indicated with a question mark ("?").

Keywords: Vala Nureddin, Turkish Language Institution, From War to Peace, Pure Turkish

* Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Manisa/TÜRKİYE, betul.oguz@cbu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-6743-6293. Gönderim Tarihi: 20.04.2018 / Kabul Tarihi: 02.04.2019.

GİRİŞ

Dil-ideoloji arasındaki ilişki günümüzde dilbiliminin konu edindiği alanlardan birisidir. Althusser'in "devletin ideolojik aygıtları"ndan biri olarak gördüğü dil, tarih boyunca devlet idarecilerinin hem bir propaganda aracı olarak doğrudan kullanımında olmuş hem de doğrudan kendisine yapılan müdahalelere maruz kalmıştır. Dil ve ideoloji arasındaki bu bağlantıya ilişkin; Osmanlı'nın ardından ulus-devletleşme süreci ile Türkiye Cumhuriyeti'ndeki yansımaları göz önüne alındığında birçok başlık altında farklı etkiler görülebilmektedir.

Aydınlanma sonrası öncelikle Avrupa'da başlayan ulus-devletleşme süreci, devlet ve yönetim anlayışını tamamen değiştirmiştir. Devletin kurulması ve idaresinde "ulus" ya da "millet" kavramını; dolayısıyla dili, kültürü, yerli ekonomiyi önceleyen ulus-devletleşme dönemi Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkiye Cumhuriyeti'ne evrilmesi ile noktalanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının öncesinde Türkçeye ilişkin tartışmalar Tanzimat döneminde başlamıştır. Tanzimat döneminde Avrupa'ya giden ya da gönderilen aydınların döndüklerinde "milli edebiyat" ve "halk dili"nin yaygınlaştırılmasına yönelik çabaları, cumhuriyetin ilanından önce Türkçe tartışmalarında önemli bir nokta olarak sayılabilir. Bu süre zarfında başlayan Türkçülük, Türkçecilik hareketleri ve Genç Kalemler, Türk Derneği, Türk Ocağı gibi sivil toplum örgütlerinin ve Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp gibi edebiyatçıların gayretleri "uluslaşma" sürecine katkı sağlayan unsurlar olarak sıralanabilir.

Tanzimat ile birlikte başlayan dilde sadeleşme ve "halk dili"ne yakın bir üslup benimseme süreci; 1928 yılında, yeni inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti'nde, "elifba"nın; resmi olarak "Türk alfabesi" diye tanımlanan ve bir "vatanperverlik vazifesi" görülen "alfabe"ye dönüştürülmesi ile somut bir hal almıştı. 1930'lu yıllarda Atatürk'ün önderliğinde "dil" kavramı "millet" kavramı ile ve en az "millet" kavramı kadar mühim bir başlık olarak ele alınmıştır. Bu noktada; Mustafa Kemal Atatürk'ün birçok kez ve ısrarla ifade ettiği "Türk demek dil demektir" cümlesi; cumhuriyet sürecinde Türkçenin ele alınmasının, sadece bir "sadeleşme" ya da "alfabe" meselesi değil, aynı zamanda yeni bir *ulusal bilincin temellerinin inşası* olduğunu ortaya koymaktadır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte; önceki süreçte bireysel ve dağınık kalan sadeleşme ya da yerleşme çabaları belirli ilkeler ve yöntemler ile ele alınmaya başlanmıştır. İlk olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde uluslararası rakamlar (Roma rakamları) görüşüldüğünde alfabe ile ilgili tartışmalar ve öneriler de ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine, "Maarif Vekilliği'nin teklifi ile lisanımızda Latin harflerinin suret imkân-ı tatbikini düşünmek üzere" bir Dil Encümeni oluşturulmuş ve "Falih Rıfkı (Atay), Fazıl

Ahmet (Aykaç), Ruşen Eşref (Ünaydın), Ragıp Hulusi (Özdem), Ahmet Cevat (Emre), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Mehmet Emin (Erişirgil), İhsan (Sungu) ve İbrahim (Grantay)" dan (Aksoy 1963: 16) oluşan bu encümen yeni alfabe ve yeni Türk dili grameri çalışmalarına başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda "elifba"nın, "Türk alfabesi", "Latin alfabesi"nin "hakiki Türk yazısı" (Atay1969: 442) haline getirilmesi yeni kurulan devletin dil planlaması ve bir üst dilin devlet eli ile ortaya konmasının en somut örneğidir.

1930'lu yıllarda Atatürk önderliğinde "dil" kavramı "millet" kavramı ile ve en az "millet" kavramı kadar mühim bir başlık olarak ele alınmıştır. Latin alfabesine geçilmesinin ardından 12 Haziran 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti¹ kurulmuştur. Sonrasında ise, 21 Kasım'da camilerdeki ezanın Türkçe okunması, devlet memuriyetinde çalışanların yeni alfabe ve dil kaideleri ile ilgili sınava tabii tutulmaları, kanun dilinin Türkçeleştirilmesi ve eğitim ve öğretimde kullanılacak dilin Türkçeleştirilmesine ilişkin çalışmalar başta olmak üzere; dil üzerindeki planlamalar devam etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün birçok kez ve ısrarla tekrarladığı "Türk demek dil demektir" cümlesi; cumhuriyet sürecinde Türkçenin ele alınmasında sadece "sadeleşme" ya da "alfabe" meselesi olarak değil, aynı zamanda yeni bir ulusal bilincin temellerinin inşası olduğunu ortaya koymaktadır.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasından birkaç ay sonra Türk Dili Kurultaylarının birincisi düzenlenmiştir. Gerek gerçekleştirilen ilk kurultay gerekse devam eden kurultaylarda; bir ulus-devlet politikası ile Öz Türkçe kelimelerin ve /veya Öz Türkçeye uygun yeni kelimelerin türetilmesini ve bu kelimelerin yaygınlaştırılması başta olmak üzere sonraki dönemde resmi olarak uygulanacak birçok politika gündeme gelmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi Tanzimat'tan itibaren başlatılan "sadeleşme" çabasının ürünü olarak, Türkçenin Batı ya da Doğu dillerinin esaretinden kurtulması bu süreçte sıklıkla vurgulanmıştır. Alfabe değişikliği ile resmi olarak başlatılan bu yeni dönemde, uygulamaya konan tüm dil politikalarının ve "dil seferberliği"nin (Korkmaz 1985: 19) en büyük destekçisi elbette devrin; aydın, akademisyen ve edebiyatçı kimlikleri ile öne çıkan kişileri olmuştur.

Yukarıda sözü edilen tüm ulus-devlet sürecinin önemli örneklerinden biri ise Vâla Nureddin (Vâ-Nû) ve eşi Çürüksulu Meziyet'in "1934 Dil Bayramı'na Armağan" olarak sundukları *Savaştan Barışa* isimli romanıdır.

¹ Bu cemiyetin ismi, önce Türk Dili Araştırma Kurumu ve kuruluşundan dört yıl sonra ise nihai olarak Türk Dil Kurumu olarak son halini almıştır.

HABER - 3 Ekim 1934 - aliaktaş.blogspot.com.tr

Savaştan Barışa 1934 yılında, İstanbul'da Vakit Gazete Matbaa ve Kütüphane 'si tarafından basılmıştır².

Roman türünde yazılmış olan eserin tamamı 94 sayfadan oluşmaktadır. Eserin başında yer alan "Başlamadan Önce" başlıklı önsöz niteliğindeki bölümde; eserin yazılma amacı, hangi nedenlerle ve hangi ilkeler etrafında yazıldığı açıklanmıştır. Bu bölüm hem "büyük kurtarıcı" Atatürk'e hem de kurtuluş mücadelesi veren Türk milletine övgü ile başlamaktadır. Yazarlar tarafından esere ilişkin ilk cümle de "bizim yaşayışımızdan, düşüncemizden doğan Savaştan Barışa, su katılmamış Türktür" (Vâ-Nû /Meziyet 1934: 4) şeklindedir.

²Vâ-Nû/Çürüksulu Meziyet, *Savaştan Barışa*, Vakit Matbaası, 1934, İstanbul

Eserin içerisinde “bir tek yabancı söz” (Vâ-Nû /Meziyet1934: 4) kullanmadıklarını iddia eden yazarlar; eserin anlaşılmasına ilişkin kaygılarını ortaya koyarak, “inanın ki, yalnız ilk on yaprakta güçlük çekeceksiniz. On birinci yaprağı geçtiniz mi kolayca sökeceksiniz” (Vâ-Nû /Meziyet 1934: 5) demektedirler.

Yazarların verdiği bilgiye göre; romanda Türkçe dışında bir sözcük kullanılmaması için Tarama Dergisi’nden, Türk Dili Kurultayı bildirilerinden faydalanılmıştır. Eserin yazarları bu kaynaklarla yetinmeyip, “İstanbul Türkçesi yazı dilimiz için elvermez; hem yurdumuzun içinde, hem dışında yaşayan Türklerin sözleri toplanarak, bunlardan, Almanların Hochdeutsch’u gibi bir yüksek Türkçe yaratmalıdır!” (Vâ-Nû /Meziyet1934: 5/6) önerisini ortaya koymuşlardır.

Savaştan Barışa romanı yukarıda söz edilen iddiası ile yeterince ilgi çekici bir duruma gelmişken, eseri kaleme alan yazarlar, Tarama Dergisi ve kurultay bildirilerinin yetmediği durumlarda kelime üretme ve türetme yoluna gitmişlerdir. Yazarlar, yeni kelime tekliflerinde Eski Türk eserlerinden faydalandıkları gibi aynı zamanda “pek uzak soydaş”lardan da faydalandıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun daha giriş kısmında verilen ilk örnekleri ise şöyledir; “*telgraf* için *telyazısı* dendiğine göre *telefon* için *telsesi* dedik” (Vâ-Nû /Meziyet 1934: 5/6). Bir diğer örnek ise yazarların *mikrofon* yerine “şimdi yaşayan “küçük” sanını değil, Kur’anın eski çevirmelerinde görülen ölmüş bir sözü “kiçik” sanını kullanarak, “*kiçikses*” kelimesini üretmeleridir.

Yazarlar, romanın sonunda gerek kendi ürettikleri gerekse Türk Dili Kurultaylarında teklif edilen “yeni” kelimelerin yer aldığı bir sözlük eklemişler ve bu kelimeleri “Kullandığımız Yeni Öz Türkçe Sözler” başlığı altında sıralamışlardır. Elbette romanın yazarları tarafından “Kendi çeşidinde ilk okuş” (Vâ-Nû /Meziyet 1934: 4) olarak sunulmasından da anlaşılacağı üzere, bu tip bir eser kelimelerin dolaşıma girmesi bakımından önemlidir. Bu sözlükte, eserin yazarları tarafından teklif edilen kelimeler (?) “soru belgisi” ile belirtilmiştir.

Sözlükten görebildiğimiz ve yazarlar tarafından teklif edilen kelimeler şunlardır³:

Bağlağı-şart

Dışışleri-hariciye

İşteşlik-aynı işle meşgul olanların cemiyeti, şirketi yahut birliği

İyiliksever-hayırperver

Kaptıkaçtı-otomobil

Kiçikses-mikrofon

³ Birinci kelime teklif edilen, ikinci kelime ise eserin yazıldığı dönemde kullanılan anlamı göstermektedir.

Savyazgan-gazete
Sayrılanmak-hastalanmak
Seyasa-siyaset
Sırbeli-Sırbistan
Soysallık-medeniyet
Uzlaşık-müellif
Yangmbasan-itfaiye
Yarıçalap-nim ilah
Yülünmek-traş olmak
Yürümeeyişi-marş

Bu noktada gerek yukarıdaki sözcükleri gerekse esere ilişkin dilbilim açısından incelemeleri yapmadan önce bir noktayı belirtmek gerekmektedir. Burada yapılacak tüm dilbilim incelemelerinin tarihsel süreç bakımından art zamanlı olarak incelenmesi gerekmektedir. Saussure'ün sıklıkla art zaman ve eş zaman arasındaki "karşıtlık" (Vardar 1999: 26-27) üzerinde durması ve eş zamanlı incelemeyi art zamanlı incelemeye tercih etmesi önemlidir. Sosyal bilimlerde art zamanlı inceleme yapmanın her zaman çeşitli riskleri bulunmaktadır. Bu risklerden biri; şu anda olduğu gibi 2016 yılından bakarak 1928-1934 yıllarına ilişkin yapılacak değerlendirmelerin şüphesiz subjektif olma ihtimalinin yüksek olmasıdır. Örneğin yukarıda Savaşın Barışa romanında teklif edilen kelime örneklerinde zaman içerisinde günümüz ölçünlü Türkçesinde kullanıma girenler olduğu gibi, aynı zamanda halen hem semantik hem de fonetik açıdan "garip" olanlardan da söz edilebilir. Elbette önerilen tüm kelimelerin, teklif edildiği dönem ve şartlar içerisinde dolayısıyla, art zaman içerisindeki bir eş zamanla ele alınması gerekir. Yani söz konusu inceleme 2016 yılında yapılsa da 1928-1934 koşulları bağlamında değerlendirilmek durumundadır. Ulus-devletleşme sürecine yeni dâhil olmuş bir ülkede yukarıda Zeynep Korkmaz'ın da belirttiği gibi; yeni bir alfabe ve dil birliğinin kurulmasında açık bir *seferberlikten* söz etmek mümkündür. Bu seferberlik durumunu destekleyen bir örnek olarak; tasfiye ve türetme ile başlayan süreçte sadece Şemseddin Sami'nin Kamus-i Türki isimli eserinden 1382 Arapça – Farsça sözcük seçilmiş "gazeteler ve radyo aracılığıyla halka duyurulmuş ve bu sözcüklere Türkçe karşılıklar önerilmesi istenmesi" (Sadoğlu2003: 244) gösterilebilir.

Yine Atatürk'ün 3 Ekim 1934'te İsveç Velihtı Güstav Adolf'un ziyaretinde verilen yemekte yaptığı konuşma, tıpkı incelemeye konu olan Savaşın Barışa romanında olduğu gibi sadece "Öz Türkçe" sözcükler ile kaleme alınmıştır: "Bu gece ulu konuklarımıza, Türkiye'ye uğur getirdiklerini söylerken, duyduğum tükel özgü bir

kıvançtır. Avrupa'nın iki bitim ucunda yerlerini berkiten uluslarımız, ataç özlüklerinin tüm ıssıları olarak baysak, önürme, uygunluk kıldacıları olmuş bulunuyorlar; onlar bugün en güzel utkuyu kazanmaya anıklanıyorlar: baysal utkusu" (1972 320-321).

Savaşın Barışa romanının yazarları her ne kadar eserdeki tüm kelimelerin öz Türkçe olduğunu iddia etseler de eser içerisinde az sayıda da olsa yabancı kökenli sözcüğe rastlamak mümkündür. *Kent, adam, sınır* gibi kelimeler öz Türkçe olmayan sözcükler arasında ilk göze çarpanlardır. Ancak eserin yazarları böyle bir şüpheye dahi yer bırakmak istemedikleri için eserin girişinde kendilerince bu konuda izahta bulunmuşlardır. "Savaşın Barışa'nın içinde bir tek yabancı söz kullanılmamıştır. Yabancı gibi görünecek birkaçının da ana kökleri Türkçe olduğunu dil bilgilerinden öğrendik" (Vâ-Nû /Meziyet 1934: 6). Bu cümlede yer alan "dil bilgilerinden" ifadesi elbette yine devrin şartları içerisinde değerlendirilmelidir. Zira 1928-1934 yılları arasında başta Atatürk olmak üzere Dil Encümeni üyeleri ve devrin aydınlarında etimolojik tahliller ile yeni ve mutlaka öz Türkçe kelime "uydurma" çabaları aynı zamanda "yabancı" kökenli sözcükleri ancak Öz Türkçe olarak kabul etme gayretleri sıklıkla göze çarpmaktadır. Bu konudaki az sayıdaki eser arasında, kapsamı ile dikkat çeken kitabın yazarı Geoffrey Lewis bu durumu "haz" kelimesi ile tanımlamakta ve "bilimsel olmaktan çok coşkulu ve duygusal" (Lewis 2016: 67) bulmaktadır.

Roman içerisinde öz Türkçe kelime kullanmada gösterilen hassasiyetin özel isimler söz konusu olduğunda gösterilmediği de görülmektedir. Konu olarak kurtuluş mücadelesini anlatan romanda yer alan yabancı isimlerin yanı sıra Türk karakterler için Pusat dışında bir Türkçe isim bulunmamaktadır. Tevfik, Rüştü, Belkıs gibi romanın ana karakterleri tezdeki bu zayıflığın örneklerindedir. Özel isimlerin Türkçe olmamasında akla ilk gelen izah olayların gerçekliğinin kabulü noktasında olabileceği düşünülebilir. Tarihsel açıdan olayların gerçekleştiği dönemin Kurtuluş Savaşı yılları olduğu göz önüne alındığında; şahıs kadrosundaki isimlerin de bu tarihî dönemde kullanılan isimlerden seçilmesi anlaşılabilir bir durumdur. Ancak yazarlar istemiş olsalardı tamamen Türkçe isimler tercih edebilirlerdi.

Öz Türkçe olma iddiasıyla yazılmış bir romanın tamamı göz önüne alındığında elbette okur açısından ilk soru "okunabilirlik"tir. Bilindiği gibi roman kurgusal bir edebî üründür. Burada ise bir kurgu türün içerisine bir başka kurgu dâhil edilmiştir. Romanın temel amacı estetik ve güzelliştir. Bir romanın okunmasında ve estetik zevkin alınmasında en önemli etken üsluptur. Üslubun oluşturulmasında ise belirleyici unsurun kullanılan dil olduğu açıktır. Dolayısıyla romanın üslubunda belirleyici olan dille ilgili olarak böyle bir kaygısının olmaması beklenir. Nabizade Nazım Tanzimat döneminde kaleme alınan eserler arasında "realist" romanın ilk örneklerinden birini Karabibik isimli eseri ile vermiştir. Söz konusu eserin ön sözünde; eserin taşra, köy-kır hayatını anlatmasına dikkat çekilerek; yöresel kelimelerin unutulduğu ve Karabibik eseri ile bir kısmının zapt u rabt altına alındığı

belirtilmektedir (Nazım 2015: 7). Nitekim eserin sonunda bir sözlük yer almaktadır. Elbette temel amacı estetik olan bir tür olarak roman, bir “derleme” aracı değildir. Yöresel kelimelerin ya da ağız sözcüklerinin romanlarda yer almasında Yaşar Kemal de önemli bir örnektir ancak eserlerinde bu tarz kelimeler sıklıkla görülmez ve Karabibik romanında olduğu gibi esere boca edilmemiştir. Birçok dilde büyük yazarların yazdıkları eser vasıtası ile yeni kelimeler ürettikleri bilinmektedir. Türkçede de bir şair olarak Fazıl Hüsnü Dağlarca ya da bir bilim adamı olarak Ali Nihat Tarlan bunların arasında sayılabilir. Ancak bir romanın böyle bir amaçla yazılması gerekmez. Zira romanda öncelenmesi gereken; olay örgüsü, olayda işlenen tema ve karakter ve tiplerdir. Romanın okuyucuya sunacağı estetiği bu öğelerle sağlaması beklenir. Yunanistan’ın ulus-devletleşme sürecini ele alan Gregory Jusdanis de eserinde, milli kaygılar ile oluşturulan edebiyatta göz ardı edilenin “estetik heyecanın evrenselliği” (Jusdanis 1998: 198) olduğuna sıklıkla dikkat çekmektedir. Ele alınan eserde de yeni sözcük önermeleri ile tıkanan bir cümle yapısı ve dil ile karşılaşmaktadır. Bu sebeple yazarlar Öz Türkçeye yakınlaşsa da okurun eseri anlamasında, içselleştirmesinde sıkıntı yaşadığı dolayısıyla esere yabancılaştığı söylenebilir.

Burada önemli olan dönemin dil ve ideoloji alt yapısını göstermesi bakımından yazarların böylesine bir sorumluluk almalarıdır. Bu noktada Savaşın Barışa romanının deneysel ve ütopyik bir eser özelliğini taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Eserin söz varlığında tercih edilen ve üretilen kelimelerin zaman içerisinde ölçünlü Türkçeye geçtiği örnekler görülebilmektedir. Yukarıda sözlük kısmında verilen “dışışleri” ve “iyiliksever” kelimeleri yazarların önerdiği, soru işaretli (yazarların belirttiği şekilde ifade edilirse; soru belgisi) konulmuş ve günümüz ölçünlü Türkçesinde kullanılan kelimelerdir. Yine yazarların önerdiği “işteşlik” kelimesi ise fonetik olarak değişmemiş olsa da semantik açıdan teklif edilen anlamı taşıyamamış ve sadece bir gramer terimi olarak kalmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi işteşlik kelimesine yazarların teklif ettiği anlam; “aynı işle meşgul olanların cemiyeti, şirketi yahut birliği” şeklindedir. Yazarların önermedikleri ancak kullandıkları ve eserin sözlük kısmında “yeni kelime” olarak yer verdikleri ve günümüz ölçünlü Türkçesinde kullanılan kelimeler şöyle sıralanabilir: *barış, başbuğ, budun, çevre, dirlik, donanım, gereklilik, girişme, güleç, im, işkil, itirmek, kent, kez, konuk, mutluluk, öğmek, özen, savaşmak, sınır, ulak, ulus, umut, ülkü, üye, yöre*.

Yine fonetik olarak değişmemiş ancak aşağıda görüleceği üzere semantik olarak değişen kelimeler ve eserin yazıldığı dönemdeki anlamları şöyledir:

Bulgu-icat

Bulak-bela

Buyruk-zabit, amir

Düzme- masal

Sağdıç-müsamere

Tura-imza

Esen-selam

Seğirme-dans

İnanç-vekil

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi; dilbilimsel olarak bakıldığında dil dışarıdan yapılan herhangi bir müdahaleyi kabul etmez. Bunun en çarpıcı örneği ise yalnızca “*zaman*” kelimesi üzerinden verilebilir. Eserde “*zaman*” kelimesi yerine; “*uçur, uza, bil*” kelimeleri kullanılmıştır. Ancak günümüz Türkçesine bu üç teklifin de taşınmadığı açıktır. Bununla birlikte; *vücut yerine yin, posta yerine yam, masa yerine targı, pencere yerine güngöre, vekil yerine inanç, dans yerine biyişi, istiklal yerine baştaklık* ve daha pek çok kelimenin de kabul görmediği ya da kullanılmadığı görülmektedir. Saussure dilin yapısını anlatırken sıklıkla nedensizlik ilkesine vurgu yapmaktadır. *Masaya* neden *masa* denildiğinin bilinmediği gibi, politik reflekslerle dile yapılan müdahalelerde hangi kelimelerin neden kabul gördüğü ya da görmediği için de kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Elbette yeni kurulan ve ümmet kavramından millet kavramına geçişin öncelendiği süreçte dile ilişkin müdahaleler dilbilim açısından doğru olmayan yanlar barındırmıştır. Ancak sonraki dönemlerde “dil devriminin ilerlemesiyle ilgili olarak devlet yönetimini ele alan hükümetlerin kendi dil anlayışlarına uygun genelgeler yayımladıkları ve düşüncelerini ortaya koyan açıklamalarda buldukları ve dil politikasını hükümet politikası durumuna getirmek istemelerine rastlanmaktadır” (İmer 1976: 9).

Sonuç olarak 1934 yılında Dil Bayramı’na bir armağan olarak sunulan Savaşın Barışa isimli romanda devrin politik ve ideolojik şartları çerçevesinde yeni bir şey denendiği açıktır. Eserin yazarlarının ulus-devletleşme sürecinde böylesine bir çabaya girmeleri önemlidir. Kurgusu dil üzerinden yapılan bu eserde teklif edilen kelime ve kavramlardan bir kısmının tuttuğu bir kısmının ise tutmadığı açıktır. Böylesine bir faaliyet ortada iken, bu ve buna benzer eserlerin devam ettirilemediği görülmektedir. Dolayısıyla Savaşın Barışa eseri türünün ilk ve tek örneği olarak kalmıştır. Roman üzerinde herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı göz önüne alındığında eserin unutulmuş olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ulus- devlet sürecinin tamamlanmasının ardından bireysel ve eserin tamamını kapsamayacak şekilde benzer çalışmalar görülmüştür. Nurullah Ataç ve Leyla Erbil gibi yazarların çabaları bu başlıkta değerlendirilebilir. Savaşın Barışa romanı bağlamında ele alındığında yapılan deneysel eserin takipçisinin olmadığı ve dile yazarların beklediği şekilde bir etkide bulunmadığı açıktır. Muharrem Ergin’in dili insanın elinde tutamayacağı bir

kısrğa benzetmesindeki haklılık; Savaştan Barışa romanında da kendini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Ömer Asım (1963), *Atatürk ve Dil Devrimi (Dil Alanındaki Çalışmalara Genel Bir Bakış)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- ALTHUSSER, Louis (1995), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İthaki Yayınları
- ATAY, Falih Rıfki (1969), *Çankaya –Atatürk’ün Doğumundan Ölümüne Kadar*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A.Ş Basımevi
- ÇÜRÜKSULU MEZİYET – VÂ-NÛ (1934), *Savaştan Barışa*. İstanbul: Vakıf Matbaası
- İMER, Kamile (1972), *Dilde Değişme Gelişme Açısından Türk Dil Devrimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- KORKMAZ, Zeynep (1985), *Dil İnkılabının Sadeleşme ve Türkçeleşme Akımları Arasındaki Yeri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu
- NAZIM, Nabizade (2015), *Karabibik*. İstanbul: Dergâh Yayınları
- SADOĞLU, Hüseyin (1972), *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay.
- SADOĞLU, Hüseyin (2003), *Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- VARDAR, Berke yönetiminde (1999). *XX. Yüzyıl Dilbilimi (Kuramcılardan Seçmeler)*. İstanbul: Multilingual Yay.